

Lehmann Kristóf-Palotai Dániel

A maastrichti kritériumok: 20. századi szabályok a 21. században

A maastrichti konvergencia kritériumok célja annak biztosítása volt, hogy a valutaövezetbe belépő országok képesek legyenek önálló monetáris politika nélkül is stabilan fejlődni. A kritériumok azt az 1980-as évek végétől formálódó gazdaságpolitikai konszenzust tükrözték, mely szerint a gazdasági ciklusok simítása elsősorban a monetáris politika feladata, miközben a fiskális politikának passzívnak kell maradnia. Utóbbi részéről csak akkor van szükség egyedi intézkedésekre, ha az automatikus stabilizátorok (ilyen pl. a munkanélküli segélyek, adóbevételek változása) önmagukban nem képesek biztosítani a gazdasági kilengések tompítását.

A kritériumrendszer megalkotói biztosítani kívánták, hogy egyetlen tagállam se veszélyeztethesse az árstabilitás elérését (például fegyelmetlen költségvetési politikával). A kritériumok egy része a már elért árstabilitást és a fenntarthatóság piaci megítélését (hosszú hozamok) értékelte. A költségvetés esetében számszerű korlátokat szabtak a deficitre (legfeljebb a GDP 3 százaléka) és az államadósság-rátára (a GDP 60 százaléka, vagy kielégítő ütemben csökkenő). A fiskális szabályokat tovább „pontosították” a Stabilitási és Növekedési Egyezményben.

Természetesen a konkrét értékek nem voltak függetlenek egymástól. A 3 százalék közeli gazdasági növekedésből és az árstabilitásként meghatározott 2 százalékos inflációs ütemből levezethető 5 százalékos nominális növekedést feltételezve a 3 százalékos GDP arányos deficit az adósságrátát 60 százalékos szinten stabilizálta volna. A kritériumok mögött fontos feltevés volt, hogy a gazdaság növekedése hosszútávon csak kínálatoldali tényezőktől függ, a ciklikus ingadozásokra válaszul a monetáris politika legfeljebb segítheti a visszatérést a trendhez, de nem hat magára a növekedési ütemre.

Immár 3 évtized távlatából egyértelműen kiderült, hogy ezen feltevések túlzottan optimisták voltak. A szükséges 5 százalékos nominális növekedés az 1990-es évek óta évtizedes átlagban folyamatosan csökkent. A tartósan alacsony inflációs és növekedési környezetben a 2010-es években már csak 1,8 százalékos nominális növekedést mértek az eurozónában. A fiskális szabályok szerinti logikával emiatt 3 százalék helyett jelenleg már tartósan 1,1 százalékos fiskális hiányra lenne szükség a 60 százalékos adósságráta hosszú távú eléréséhez. A másik irányból megközelítve az utóbbi évtized növekedési és költségvetési hiány mutatói mellett az adósságráta 130 százalékon stabilizálódna. Nem véletlen, hogy pontosan a költségvetésre vonatkozó kritériumok azok, amelyeket leggyakrabban megsértettek és sértenek meg jelenleg is a tagországok.

A legutóbbi válság ráadásul új tanulságokra is ráirányította a figyelmet. A kritériumokban figyelmen kívül hagyott pénzügyi szektor képes jelentősen és tartósan befolyásolni a növekedési pályát. A válság előtt túlzott, főleg a magánszektorban jelentkező eladósodás eszközár-buborékokat idézett elő. Ezek kipukkadása után az adósságkeelés miatt kieső kereslet problémáját tovább súlyosbították a deficitcéloknak ezzel egyidőben megfelelni kívánó költségvetési kiigazítások. A merev fiskális szabályok nem engedték meg a hiányzó háztartási és vállalati kereslet pótlását. Ez a probléma jelenleg – egy számos előrejelzés szerint újból közeledő világgazdasági döccenő idején – is fenn áll.

A világ egyik legnagyobb gazdasági régiója belső növekedési motor nélkül a globális széljárás széleire kiszolgáltatva sodródik. Szemben a pragmatikusan működő amerikai vagy kínai gazdaságpolitikával, az eurozóna gazdaságpolitikáját gúzsba kötő feltételrendszernek következményei egyre több területen láthatók. A magánszektor beruházásainak hiánya, a versenyképesség további lemorzsolódása, Európa térvesztése a globális versenytársakkal szemben mind-mind visszavezethető erre a problémára.

Összességében a maastrichti kritériumok alapösszefüggései az elmúlt három évtized adatai alapján messze nem teljesültek. A kritériumok statikusak. Egy, a kereslet jelentős visszaesésével járó válság kezelésére nem adnak lehetőséget, miközben a makrogazdasági feltételek megváltozása és a 21. századi új megatrendek megjelenése miatt teljesítésük nem, vagy csak indokolatlan reálgazdasági áldozatok mellett kivitelezhető. A gazdaságpolitikai keretek megújítása az euroövezet, és az Európai Unió egészének érdeke.

„Szerkesztett formában megjelent a növekedés.hu oldalon 2019. december 3-án.”